

Oslo kommune
Velferdsetaten

Skrevet av: Sarah Sangesland Warpe
Datainnsamling: Frida Nemi Sterner Orupabo, Maria Meikjær,
Ann Helen Jacobsen og Imrane Ramadani.
Illustrasjoner: Vika Begalska og Aleksandr Vilkin
Design: Sara Nygaard / Millimeterpress
Trykk: Ottesen
ISBN: 978-82-93361-17-6
Pro Senteret / Velferdsetaten 2015

Am I not a
human being
like you?

Vold i Oslos
gateprostitusjonsmiljø

Pro Senteret

If something had to happen to me nobody would find out what it was or were I was.

I'M A GIRL WORKING IN THE STREET with my car. A couple of months ago I met a customer. He came with a taxi. He was quite drunk Norwegian middle-aged man. I was not scared to go with him because he was first of all too old to make problems and secondly he was Norwegian.

The customer was living outside of the city. I had the car so I accepted to go with him.

All the way he was quiet, almost sleeping. He paid me when we arrived, and he cooked dinner for me. For a couple of hours he was nice with me.

He put some economic papers on the table, where he was on the front page. He started to explain how famous he is and that he had lots of connections with the police. If something had to happen to me, nobody would find out what it was or were I was. He said the police didn't care about the prostitutes so much.

I kept my courage high and tried to be positive. I offered my service, but he started to be rude.

He insisted on sex without condom and for me to kiss him. I agreed to give back the money but the amount was in my car outside. I put my clothes on as quick as I could and ran outside to get the money. The customer ran after me. I locked myself in the car. He was screaming for me to get out of the car. Until I found the money, he had disappeared for a few seconds. I thought he had gone back into the house. But he went to the garage to get a garden rake. He was standing in front of the car shouting strange noises and wanted to break the window with the garden rake.

I do not remember how I started the car, how I put it in first gear or how I pulled down the handbrake.

If I waited, I knew a 100 % sure he was going to break the car window and maybe my face.

Fortunately I escaped.

Historie fra kvinnelig bruker av Pro Sentret.

Sammendrag

Bakgrunnen for rapporten bygger på et ønske om å belyse situasjonen til en av vårt samfunns mest sårbare og utsatte grupper – personer som selger sex. En viktig del av vårt mandat er å systematisere og spre kunnskap fra feltet ut til hjelpeapparat, myndigheter, politikere og andre interesserte. Rapporten bygger på et kvalitativt datagrunnlag med utdrag fra rapporter fra det oppsøkende arbeidet samt samtaler med våre brukere og Pro Sentrets ansatte.

Det er kvinnenes erfaringer fra gateprostitusjonen som beskrives i denne rapporten. Kvinnene opplever seg eksponert, og er utsatt for vold, diskriminering, trakassering og stigmatisering ute på gata. Rapporten trekker frem flere ulike eksempler på ulike situasjoner kvinnene forteller om og situasjoner Pro Sentrets oppsøkere observerer. Vi viser eksempler på grov trakassering og ydmykelser som er rotfestet i fordommer og stigma mot kvinner som selger sex på gata i Oslo. I tillegg til dette forteller kvinnene om truende situasjoner som oppstår ute på gata og som de må håndtere. Volden utøves både av kunder, bekjente og ukjente. En stor andel av trakasseringen og de truende situasjonene utøves av menn som ikke har noen annen kobling til gateprostitusjonen enn at de går forbi en kvinne som selger sex. Kvinnene benytter seg av en rekke ulike strategier for å håndtere hverdagen på gata. Den viktigste er «magefølelsen», som bygger på tidligere erfaringer, kunnskap og intuisjon i møte med potensielle kunder og andre truende personer som oppsøker dem.

Kvinner som selger sex, er en stigmatisert gruppe. Stigmatisering er prosessen hvor individer blir plassert i en kategori ved å tilskrive dem diskrediterende egenskaper og kjennetegn. I rapporten peker vi på at stigmatiseringen får konsekvenser for kvinnene i form av påvirkning av selvbilde og selvtilitt. Når holdninger blir til handlinger, snakker vi om diskriminering.

I møte med kvinnene opplever vi ofte at volden har blitt en normal og forventet del av hverdagen. Det er likevel hensiktsmessig å skille mellom voldens handlinger og voldens virkninger. Vi ser spor av vold gjennom blåmerker, bitt og skader, men vi kan ikke se det fulle spekteret av virkningene. Som del av en mestrings- og overlevelsesstrategi, bagatelliserer eller tier mange om volden. Volden tas som oftest opp i en bisetning, relativt tilfeldig i en samtale eller bortforklares, og

kvinnene avviser forsøk på samtaler om voldshendelser. Å håndtere volden gjennom å skape en distanse mellom seg selv og hendelsen, kan altså ses som en overlevelsesstrategi. Reaksjonene kvinnene opplever er normale reaksjoner på unormale situasjoner.

En faktor som spiller en viktig rolle når vi forsøker å forstå en del av vegringen mot å søke hjelp og/eller anmelde, er forsørgerplikt. Familiene i hjemlandet er avhengige av kvinnenes inntekt fra salg av sex, og ofte vegrer de seg for å handle på en måte som de tenker vil avskjære dem fra å fortsette å selge sex. Dersom frykten for vold tar overhånd og de ikke tør å gå på gata lenger, vil kontakten med politiet skremme potensielle kunder eller sette deres opphold i Oslo/Norge i fare. Å slutte å selge sex eller sette seg i en situasjon hvor dette blir vanskeliggjort, er for mange uaktuelt.

Flere av våre brukere er ofre for menneskehandel, noe som også påvirker deres valg om å ikke søke hjelp og/eller anmelde. Livssituasjonen og bakgrunnen for valgene som tas er en viktig kontekst for vår forståelse og hvordan vi kan imøtekomme kvinnene og deres behov.

I rapporten fokuserer vi også på viktimitisering og reviktimitisering. Disse begrepene belyser voldsutsattheten. Hvilke konsekvenser følger det av å jevnlig bli utsatt for vold? Hvordan påvirkes et menneske som har blitt utsatt for vold fra barndommen? Begrepene favner både interaksjonen mellom offer og gjerningsmann, konsekvenser for individet og samspillet mellom individ og samfunn. Å bli viktimitisert betyr å bli utsatt for kriminelle handlinger. Reviktimitisering vil si å jevnlig bli utsatt for kriminelle handlinger – i denne sammenheng vold som inntreffer på ulike tidspunkter i et liv. Dette ser vi tydelig i Pro Sentrets arbeid med vår brukergruppe: Mange kvinner har en historie med overgrep og vold som startet allerede i barndommen, samt at mange ofte blir utsatt for vold i hverdagen. Det er en sammenheng mellom voldshendelser i ung alder og antall voldshendelser i voksen alder. Det er også en sammenheng mellom antall voldshendelser og hvor lenge en person har solgt sex.

Hva skaper voldsutsattheten? Risikofaktorer inkluderer miljøbetingelser (sosioøkonomisk bakgrunn), psykologiske faktorer (traumer, angst, depresjon, PTSD) og individuelle faktorer (alder, kjønn, etnisitet, rus). De er vanskelige å isolere, og det er heller snakk om et

samspill og gjensidig forsterking. Risikofaktorene spiller også en rolle som kan påvirke kvinnes valg om å søke hjelp og/eller anmelde voldshendelsene eller ikke.

Vi ser en del fellestrekk hva angår kvinnes valg om å søke eller ikke søke hjelp og/eller anmelde volden de utsettes for. Det er en terskel i seg selv å fortelle om volden, spesielt på bakgrunn av at mange ønsker å glemme det de har blitt utsatt for – som del av en overlevelsesstrategi. I tillegg ser vi at mange stiller spørsmål ved om de vil bli trodd, og mange har stor mistillit til politiet. Det eksisterer dypt rotfestede rykter i prostitusjonsmiljøet om hvilke konsekvenser det kan føre med seg å ta kontakt med politiet.

Vi har fått mange historier om at kvinnene opplever politiets «stopp-og-sjekk»-praksis som uforutsigbar, og de bruker begrepene forskjellsbehandling og diskriminering. Kvinnene ønsker å bli behandlet respektfullt og rettferdig. Kvinnene etterspør i stor grad informasjon om lovverket og deres rettigheter generelt, og mer spesifikt deres rettigheter i møte med politiet ute på gata.

Når kvinnene velger å fortelle, søke hjelp og/eller anmelde, er det ofte etter særlig grove voldshendelser hvor de har fryktet for sitt eget liv og helse. Sammenfallende med dette velger de å gjøre noe med det når voldshendelsen fører til at de av ulike årsaker blir forhindret fra å selge sex.

Mange kvinner velger ofte andre løsninger enn å søke hjelp og/eller kontakte politiet. Konsekvensene av at kvinnene ikke søker hjelp eller anmelder voldshendelser de opplever, fører til en mulighet for at grunnleggende behov ikke dekkes.

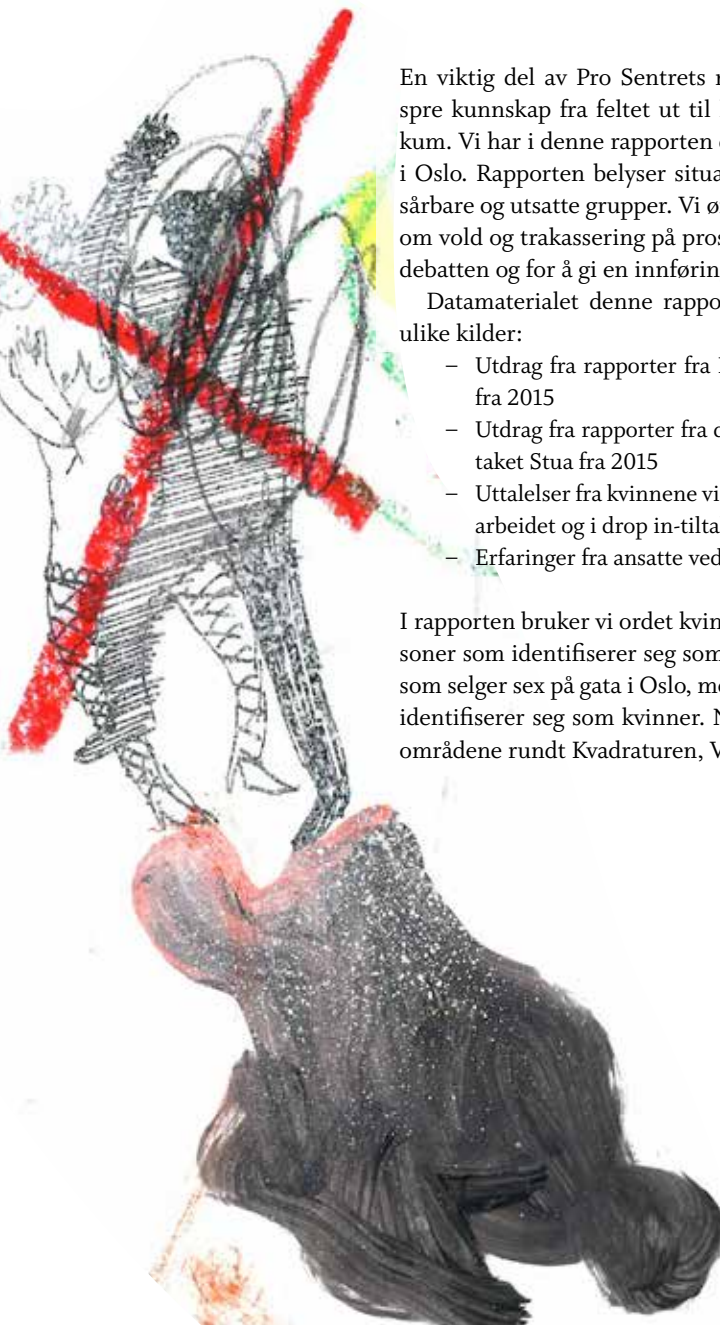
Innhold

Sammendrag.....	4
Innledning.....	10
Hva er vold?.....	12
<i>Seksuell vold</i>	14
Pro Sentrets tidligere rapporteringer.....	16
Gateprostitusjon i Oslo.....	18
<i>Våre erfaringer fra det oppsøkende arbeidet</i>	18
«Hva er det med meg som gjør at andre tenker det er ok å behandle meg dårlig?».....	24
Når volden blir normal – viktimisering og reviktimisering.....	28
<i>Sårbarhet</i>	29
<i>Rammer volden tilfeldig?</i>	32
Når volden blir for vanskelig å leve med.....	36
<i>Å søke hjelp</i>	36
<i>Å anmelde – tillit til politiet</i>	42
Avslutning.....	48
Litteraturliste.....	50

*When you are standing in
the rain, you can't expect
not to get wet*

Innledning

En viktig del av Pro Sentrets mandat involverer å systematisere og spre kunnskap fra feltet ut til hjelpeapparat, myndigheter og publikum. Vi har i denne rapporten dokumentert gateprostitusjonsmiljøet i Oslo. Rapporten belyser situasjonen for en av vårt samfunns mest sårbare og utsatte grupper. Vi ønsker å skape et grunnlag for å snakke om vold og trakassering på prostitusjonsfeltet – både i den offentlige debatten og for å gi en innføring i temaet til ulike aktører.

Datamaterialet denne rapporten tar utgangspunkt i stammer fra ulike kilder:

- Utdrag fra rapporter fra Pro Sentrets oppsøkende arbeid fra 2015
- Utdrag fra rapporter fra det daglige arbeidet i drop in-tiltaket Stua fra 2015
- Uttalelser fra kvinnene vi møter gjennom det oppsøkende arbeidet og i drop in-tiltaket
- Erfaringer fra ansatte ved Pro Sentret

I rapporten bruker vi ordet kvinner i teksten. Med dette mener vi personer som identifiserer seg som kvinner. Det er hovedsakelig kvinner som selger sex på gata i Oslo, men en liten andel er transpersoner som identifiserer seg som kvinner. Når vi refererer til strøket, sikter vi til områdene rundt Kvadraturen, Vippetangen og nærliggende gater.

Rapporten vil starte med en kort redegjørelse av voldsbegrepet og en beskrivelse av Pro Sentrets tidligere kartlegginger av vold. Deretter vil erfaringer fra gata få stor plass, der utdrag fra rapporter fra det oppsøkende arbeidet samt uttalelser fra kvinnene vil ligge til grunn for drøfting av ulike temaer knyttet til dette. Videre vil vi beskrive ulike tendenser vi ser gjennom vårt arbeid, slik som når volden blir normal, viktimering og reviktimering, samt en diskusjon om voldsutsatthet og risikofaktorer. Rapporten avsluttes med et kapittel om å be om hjelp og/eller anmelde, og hvilke faktorer som kan være til hinder for å søke hjelp, få hjelp og anmelde forhold.

Rapporten er illustrert av to russiske kunstnere: Vika Begalska og Aleksandr Vilkin. Vika og Aleksandr arbeider med et kunstprosjekt sammen med sexselgere i St. Petersburg rundt temaene vold, seksualitet, kjønn og prostitusjon. De har hovedsakelig brukt dukketeater som uttrykksform, hvor sexselgere deltar både som manusforfattere, skuespillere og dukkemakere. I september besøkte de oss for å få til et samarbeid med Pro Sentrets brukere, og da ble de også invitert til å medvirke med illustrasjoner til denne rapporten. Vi er svært fornøyd med resultatet – og gleder oss til fortsatt samarbeid med Vika og Aleksandr i 2016.

Hva er vold?

Hva som menes med begrepet vold, varierer både over tid og mellom ulike kulturer. Vold forstås ulikt avhengig av om man legger et juridisk, sosiologisk, psykologisk, helsemessig og/eller samfunnsøkonomisk perspektiv til grunn. I denne rapporten legges Verdens helseorganisasjons (WHO) definisjon av vold til grunn:

The intentional use of physical force or power, threatened or actual, against oneself, another person, or against a group or community, that either results in or has a high likelihood of resulting in injury, death, psychological harm, maldevelopment or deprivation.

(WHO, a)

Definisjonen av voldshandlinger inkluderer bruk av makt, tvang eller trusler med vekt på de negative konsekvensene handlingene har for individet i form av psykologisk skade, deprivasjon og skjevutvikling. Deprivasjon innebærer det å bli berøvet for eller gi avkall på en eller flere kroppslige eller psykiske påvirkninger eller reaksjoner¹. Denne definisjonen er valgt på bakgrunn av at den inkluderer flere ulike aspekter fra makt, tvang og trusler til deprivasjon og skjevutvikling. Den tvinger en å se både på voldens handlinger og voldens virkninger.

Alle typer fysiske, seksuelle og psykologiske former for mishandling, inkludert selvmord og andre selvskadende handlinger, inkluderes i voldsbegrepet. I tillegg inkluderer WHO's forståelse av vold også fravær av handling i form av fysisk og emosjonell neglisjering og omsorgssvikt.

Vold er et bredt begrep. Det involverer fysisk vold, det vil si handlinger som slag og spark, trakassering, nedvurderinger, trusler (psykisk vold), angst for vold (latent vold), seksuelle overgrep, det å kontrollere en annens økonomiske ressurser (økonomisk vold) og ødeleggelse av gjenstander en person er glad i, med det formål å ramme vedkommende (materiell vold) (Isdal, 2000:67). Isdal definerer vold som «[...] enhver handling rettet mot en annen person, som, gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får den andre personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutter å gjøre noe den vil» (Isdal, 2000:36).

¹ Malt, Ulrik (2009, 13. februar). Deprivasjon. I Store medisinske leksikon. Hentet 14. oktober 2015 fra <https://sml.snl.no/deprivasjon>.

Vi tenker ofte først og fremst på vold som noe fysisk, men en viktig del av voldsbegrepet er også den psykiske og latente volden. Volden kommer ikke minst til syne gjennom kvinnes frykt for vold, og derigjennom forsøk på å holde den på avstand. Ulike strategier brukes aktivt i gateprostituasjonen for å beskytte seg selv, blant annet gjennom hvor man velger å stå/gå, hvordan man imøtekommer kunder og vurderingene man gjør seg gjennom å informere andre om hvor man er, hvor lenge og med hvem, og så videre.

Seksuell vold

Seksuell vold gir assosiasjoner til voldtekt, men det favner også andre typer krenkelser, som voldtektforsøk, uønsket beføling og å bli presset til å utføre seksuelle handlinger på andre. Seksuell vold omtales ofte som en særlig psykisk nedbrytende krenkelse (Meld. St. 15 (2012–2013); NOU 2008:4).

Seksuelle krenkelser invaderer kroppens intimsoner på en annen måte enn slag og spark, selv om det også kan omfatte fysisk vold og trusler (Thoresen og Hjemdal, 2014). Mye av volden kvinnene forteller om faller inn under begrepet seksuell vold, og det er et viktig begrep i denne sammenhengen.

I tillegg til å oppleve vold, trakassering og voldtekt, opplever kvinnene også seksuelle krenkelser. For eksempel har vi gjennom vårt arbeid både observert og blitt fortalt av våre brukere at menn beføler dem uten deres samtykke, noe som oppleves som krenkende. Når grenser overskrides på denne måten, beskrives det som vold av mange av kvinnene vi snakker med.

Seksuell vold er en form for krenkelse. Det er ikke gitt hvor man skal trekke grensen for hva som er seksuell vold, men i lovverket finnes det to kategorier av handlinger som kan knyttes til begrepet. Den første bygger på likestillingsloven kapittel 2 § 8, som beskriver seksuell trakassering som uønsket seksuell oppmerksomhet som er plagsom for den oppmerksomheten rammer. Den andre bygger på straffelovens kapittel 26, og paragrafene som omhandler seksuelt krenkende atferd, seksuell handling og seksuell omgang:

§ 291 Voldtekt

Å skaffe seg seksuell omgang ved vold eller truende atferd, ha seksuell omgang med noen som er bevisstløs eller av andre grunner ute av stand til å motsette seg handlingen, eller ved vold eller truende atferd få noen til å ha seksuell omgang med en annen eller utføre handlinger som svarer til seksuell omgang med seg selv.

§ 293 Grov voldtekt

Vektlegger om voldtekten er begått av flere i fellesskap, om den er begått på en særlig smertefull eller særlig krenkende måte, eller at den fornærmede på grunn av handlingen dør eller får betydelig skade på kropp og helse.

§ 297 Seksuell handling uten samtykke

Den som foretar seksuell handling med noen som ikke har samtykket til det.

§ 298 Seksuelt krenkende atferd offentlig eller uten samtykke

Den som i ord eller handling utviser seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd på offentlig sted eller i nærvær av eller overfor noen som ikke har samtykket til det.

Seksuell vold rommer stor variasjon i handlingers grovhetsgrad, fra seksuelt krenkende ytringer til voldtekt, slik også straffelovens paragrafer illustrerer.

Pro Sentrets tidligere rapporteringer

I 2008 gjorde Pro Sentret en kartlegging av voldserfaringene til kvinner i prostitusjon. Rapporten *Fritt vilt* presenterer en del av resultatene fra en spørreundersøkelse prostitusjonstiltakene i Oslo gjennomførte blant 95 av sine brukere høsten 2007 (Bjørndahl og Norli, 2008). Respondentene i undersøkelsen er kvinner som har kontakt med et eller flere av hjelpetiltakene for kvinner med prostitusjonserfaring i Oslo. I 2012 ble *Fritt vilt* fulgt opp av rapporten *Farlige forbindelser* (Bjørndahl, 2012), som videre beskriver hvilke erfaringer kvinner i prostitusjon har med vold, trusler og trakassering. Konklusjonen fra rapporten viser at brukerne av prostitusjonstiltakene er en svært voldsutsatt gruppe – både i tilknytning til prostitusjon og i deres privatliv.

Fritt vilt viser at mange av respondentene i undersøkelsen har opplevd vold. To tredjedeler av kvinnene oppgir at de har opplevd vold, trusler og trakassering i eller utenfor prostitusjon. Halvparten av respondentene rapporterer om voldserfaringer knyttet til prostitusjon og halvparten sier de har opplevd vold som ikke er relatert til prostitusjon. Over en tredjedel av respondentene har opplevd vold relatert til prostitusjon det siste året. Hovedfunnene i *Fritt vilt* kan oppsummeres slik (Bjørndahl og Norli, 2008:16)²:

- 72 % av respondentene oppgir at de har opplevd vold, trusler og/eller trakassering i eller utenfor prostitusjon.
- 52 % av respondentene oppgir at de har opplevd vold relatert til prostitusjon.
- 51 % av respondentene oppgir at de har opplevd vold som ikke er relatert til prostitusjon.
- 35 % av respondentene oppgir at de har opplevd vold i forbindelse med prostitusjon det siste året.
- Av de 11 rusavhengige kvinnene som har deltatt i undersøkelsen, har 10 opplevd å bli utsatt for vold.
- Kvinnene har flere voldserfaringer som ikke er relatert til prostitusjonen enn relatert til prostitusjonen.
- Volden kan karakteriseres som grov, ofte svært grov.
- Voldsutøveren i tilfellene der volden er knyttet til prostitusjon, er i hovedsak ukjente kunder eller andre ukjente på gata/i bil.

2: Handlingene som ble spurt om var trusler/tvang, slått med knyttneve, slått med flat hånd, truet med våpen, ranet/forsøkt ranet, truet/tvunget til sex som ikke var avtalt, holdt fast, kløpet, lugget, kvelertak, brent, dyttet på, kastet ut av bil, bitt, voldtatt, uønsket befølt, innstengt, sparket, kloret, spyttet på, kalt skjellsord.

- Voldsutøveren i tilfellene der volden ikke er knyttet til prostitusjon, er i hovedsak partner, men mange oppgir også å ha opplevd vold fra bekjente og ukjente.
- Kvinnene har betydelig mer erfaring med voldsepisoder – til dels grove – enn normalbefolkningen. Selv om voldsepisoder ikke tilhører prostitusjonshverdagen, er frykten for vold noe som preger hverdagen til mange av kvinnene i prostitusjon.

Gateprostitusjon i Oslo

Utgangspunktet for denne rapporten er erfaringer fra gateprostitusjonen. Gateprostitusjon er den mest synlige formen og arenaen for prostitusjon, og gata som arena for kjøp og salg av sex er stadig i forandring. De som opererer i gateprostitusjonen har oftest færrest ressurser og er mest marginaliserte (Tveit og Skilbrei, 2008). Siden gateprostitusjonen er den mest synlige arenaen, er det også denne arenaen som vekker flest reaksjoner både fra forbipasserende, politikere og media.

Gjennom den siste delen av 1900-tallet utgjorde kvinner med rusproblemer størsteparten av kvinner i gateprostitusjonen i Norge. Etter årtusenskiftet endret imidlertid sammensetningen av prostitusjonsmarkedet seg i Norge, med et økende antall utenlandske kvinner. I årene 2001–2004 besto denne gruppen nesten utelukkende av kvinner fra Øst-Europa, men sensommeren 2004 startet det å komme kvinner fra vestafrikanske land, hovedsakelig fra Nigeria. Økningen i antall utenlandske kvinner og den økende bekymringen for at de kan være ofre for menneskehandel, har ført til at gateprostitusjonen også har vært under mye tettere oppsyn av politiet de siste årene enn det tidligere har vært (Tveit og Skilbrei, 2008).

*He said I
could have
100 back
but I told
him that I
didn't want
his money*

Våre erfaringer fra det oppsøkende arbeidet

En viktig del av Pro Sentrets tilbud er det oppsøkende arbeidet ute på gata. Vi arbeider oppsøkende to kvelder i uken, tirsdag og torsdag fra 21–24, samt en natt til lørdag og en formiddag i måneden. Antallet personer vi treffer varierer blant annet med årstid, fellesferier, høytider, politiets tilstedeværelse og andre arrangementer i byen. Ved siden av å oppsøke, gi informasjon, råd og veiledning gjennom det oppsøkende arbeidet, monitorerer vi også utviklingen av prostitusjonsmiljøet i Oslo. De følgende anonymiserte utdragene fra feltrapporter er hentet fra 2015.

Det er ofte når vi møtes ute, at historiene om vold og trakassering blir tatt opp. Oppsøkerne blir også vitne til trakasseringen som foregår.

På felt møter vi en østeuropeisk kvinne på Vippetangen. Vi spør henne om hun synes det er trygt å stå her alene, om hvorfor hun ikke foretrekker å stå litt nærmere sentrum

hvor det er flere folk. Hun forteller oss at hun bruker å gå lenger opp i strøket om det ikke er andre damer der.

På spørsmålet om hvor de andre kvinnene er, som pleier å holde til ved festningsmuren, svarer hun at det har vært mye problemer. Hun forteller at en kvinne som jobber ute hadde en dårlig opplevelse i helgen da hun ble frastjålet vesken sin av en kunde. Hun gjentar at det er mye problemer, og begynner å fortelle om sin egen opplevelse den samme kvelden. Hun hadde vært med en kunde, men ønsket å trekke seg da hun opplevde at kunden var for full. Kunden hadde allerede tråkket over hennes grenser ved å tafse og kreve at hun tok av seg alle klærne. Hun ga ham beskjed om at hun ikke ønsket å fullføre. Han tok da kvelertak på henne. Hun fortalte hun kom seg løs og at hun ga tilbake pengene. Kunden sa at hun var snill som ga pengene tilbake, og tilbød seg å gi 100 kr til kvinnen. Kvinnen takket nei.

«He said I could have 100 back but I told him that I didn't want his money.»

Vi spurte henne om hvordan hun hadde det og hvordan hun opplevde hendelsen. Hun svarte at episoden hadde skremt henne – «my feet was shaking». Hun fortalte at det er mye problemer ute på gata nå, slik som ran, vold og trusler, samt at høst og vinter generelt oppleves mer utrygg enn sommeren da det er færre folk ute generelt og også mørkere i gatene.

(Feltrapport, september 2015)

Fortellingen hennes illustrerer både omfanget av volden kvinnen utsettes for – «It's much problems» – og normaliseringen av volden, gjennom blant annet måten historien fortelles på. Hun starter generelt og forteller om venninnen, for så å fortelle sin egen historie. Ydmykelsen hun opplevde i situasjonen kommer også til syne: «He said I could have 100 back but I told him I didn't want his money.»

Volden, trakasseringen og ydmykelsene er ikke bare noe kvinnene forteller om, men noe vi jevnlig observerer i det oppsøkende arbeidet.

FEW WOMEN on the street a lot of aliens
A lot of harassment from passers-by.

Vi observerer flere situasjoner med direkte kundekontakt. Det er mye rus og fyll på Karl Johan og sidegatene. Mye sjikanering fra forbipasserende og kunder. Overhørte to unge menn som sto med en kvinne og ropte «We want to fuck you!» Disse to ble observert opptil flere ganger med ulike kvinner i løpet av feltet.

(Feltrapport natt, september 2015)

Episoden beskriver to ruspåvirkede menn som brukte deler av natten på å oppsøke kvinner i gateprostitusjon og komme med grove utsagn om hva de ville gjøre med dem. Flere av våre brukere forteller at de opplever seg selv eksponert, utsatt og sårbar for handlinger eksemplene ovenfor viser. Et annet eksempel på dette er kunder og andre som kjører rundt på strøket som utelukkende ønsker å kikke. Dette kan oppleves både ubehagelig og krenkende.

Vi observerte to menn kjørende rundt i en bil flere ganger på vår feltrunde. De stoppet rett ved oss når vi var i dialog med forskjellige kvinner, og stirret. En kvinne fortalte at bilen hadde stoppet og mennene stirret på henne i flere omganger samme kveld, men at de ikke sa noe. Hun opplevde dette som svært ubehagelig.

(Feltrapport, april 2015)

I tillegg til å oppleve krenkelser, opplever de også truende situasjoner. Synligheten som følger det å stå på gata, fører til uønsket kontakt og oppmerksomhet fra menn som ikke nødvendigvis er kunder. Det er mange eksempler på situasjoner hvor menn opptrer truende.

Mens vi sto og snakket med en kjent kvinne, ble vi oppsøkt av en mann som vi opplevde som ubehagelig, ruspåvirket og vanskelig å bli kvitt. Kvinnen fortalte at han hadde oppholdt seg i området lenge, og at hun opplevde ham som skremmende og truende. Hun hadde blant annet sett at han hadde brutt opp en dør og begått hæververk. Mens vi snakket

med kvinnen, så vi at mannen gikk bort til en annen kvinne. Den første brukeren var såpass urolig at hun valgte å flytte seg nærmere sentrum. Hun spurte oss om vi kunne ringe politiet på hennes vegne.

(Feltrapport, april 2015)

Ved flere anledninger spør kvinnene om vi kan ringe politiet på deres vegne. De forteller at de ikke ønsker å ringe selv fordi de ikke ønsker problemer med politiet. Dette er problematisk siden kvinnene ofte befinner seg i situasjoner hvor de opplever stor utrygghet. De velger da heller å ta sjansen på at det går bra, og at de kommer seg ut av situasjonen på egen hånd snarere enn å kontakte politiet direkte.

På nattfelt står vi sammen med en kvinne vi kjenner ved Grev Wedels Plass. En ung mann er tydelig ruset og fremstår som aggressiv og uforutsigbar. Han kommer løpende bort til oss, og sparker borti en bil på veien. Han stiller seg nært oss og spør oss hva vi ser på. Vi prøver å svare kort og avvæpnende, men han gir seg ikke. Han er paranoid og begynner å rope. Vi blir alle tre urolige og prøver å bevege oss langsomt bort fra situasjonen. Mens vi går bortover, hører vi at han roper og sparker borti en annen bil. Vi gikk sammen med kvinnen nærmere sentrum, og snakket om mannen og situasjonen. Hun sier også at det ikke er uvanlig å oppleve slike situasjoner. Hun opplever det som skremmende og utrygt.

(Feltrapport, februar 2015)

Kvinnene forteller at de ofte opplever å befinne seg i utrygge situasjoner, og at det er en del av hverdagen på strøket.

Mens vi sto med tre kvinner, kom det bort en veldig nærstående og ruspåvirket mann. Han ropte gjentatte ganger til kvinnene at de var «loco». De håndterte mannen på en avvæpnende måte slik at han roet seg og gikk bort.

(Feltrapport, mai 2015)

De ulike situasjonene som oppstår ute på gata, viser at det er viktig å lære seg å håndtere potensielt farlige og ubehagelige hendelser.

«Do you see my shoes?» Hun peker på sine kraftige platåsko med skyhøye hæler. «I use these to break the car window if I have to get out of a car, and away from a costumer. I always use these when I am working. They are my safety.»

Pro Sentret observerer at kvinnene tar i bruk ulike strategier bygget på tidligere erfaringer når de blir oppsøkt av personer som er nærstående, ruspåvirket og/eller utagerende. Av de viktigste strategiene er «magefølelsen».

Har flere samtaler om sikkerhet på gata. Flere kvinner forteller at de er kritiske og kjenner på magefølelsen når de får en kunde. De sier at kvinner som opplever mye vold og trakassering på gata, ikke er like kritiske. De konkluderte med at magefølelse er viktig for å unngå vold og overleve på gata.

(Feltrapport, mars 2015)

Gatekapital kan defineres som «kunnskap, kompetanse, ferdigheter, egenskaper og objekter som tilkjennes verdi i gatekulturen» (Sandberg og Pedersen, 2006). «Magefølelsen» som mange snakker om, kan være en parallell i gateprostitusjonsmiljøet. Den bygger på erfaringer og kunnskap kvinnene har ervervet seg gjennom å jobbe på gata. Den er ofte mer eller mindre ubevisst, og man kan spørre hva det var som gjorde at hun eller han fikk en dårlig magefølelse uten at de klarer å sette ord på det. Det forekommer også situasjoner hvor kvinnene må sette magefølelsen til side fordi behovet for inntjening veier tyngre. Det kan være spesielt vondt når magefølelsen tar feil – når man trodde kunden man gikk med var ok, men så viste det seg at han ikke var det likevel. Tilliten til egen intuisjon, som kvinnene er så avhengig av i møter med kunder, påvirkes negativt. Som utdraget ovenfor viser, møtes slike episoder ofte av andre i miljøet med en «du skulle visst bedre»-holdning, noe som

I use these to break the car window if I have to get out of a car, and away from a costumer.

I screamed, but it was like I was invisible to them. No one cared about what my face looked like. It proves that I don't mean shit to them.

igjen kan føre til at man opplever det vanskelig og skamfullt å snakke om volden og trakasseringen man utsettes for.

You need to know how to defend yourself.

Mange snakker om viktigheten av å kunne forsvare seg selv. Sitatet ovenfor er hentet fra en samtale med en kvinne som fortalte om arbeidet på gata og hennes erfaringer med vold. Hun fortalte at hun bare hadde seg selv å stole på i situasjoner hvor kunder ble voldelige. Å stole på at noen vil gripe inn og hjelpe, var for henne naivt. Pro Sentret har snakket med kvinner som forteller at de har ropt etter hjelp på gata, men der ingen har kommet dem til unnsetning. Flere har fortalt oss om situasjoner hvor de har stått alene på åpen gate med tydelige skader etter vold. En kvinne fortalte oss at hun etter en voldshendelse hadde klart å ta seg ut av leiligheten hun hadde blitt holdt innelåst i, men at ingen hadde reagert da hun kom seg ut på fortauet utenfor hvor de var mange folk.

I screamed, but it was like I was invisible to them. No one cared about what my face looked like. It proves that I don't mean shit to them.

Dette er erfaringer som bidrar til at kvinnene ikke opplever noe reell sikkerhet i det offentlige rom, og bidrar til en følelse av å være på utsiden – av å være usynlig og verdiløs.

«Hva er det med meg som gjør at andre tenker det er ok å behandle meg dårlig?»

Personer som selger sex, og kanskje spesielt personer som selger sex fra gata, er en av de mest stigmatiserte gruppene i samfunnet. Stigmatisering, eller sosialt stigma i sosiologisk forstand, er en prosess hvor individer plasserer andre individer i en bestemt kategori ved å tilskrive dem diskrediterende kjennetegn og egenskaper. Erving Goffman definerte stigmatisering som en diskrediterende egenskap som diskvalifiserer personer fra full sosial aksept. Fenomenet er en prosess hvor andres reaksjoner ødelegger en normal identitet (Goffman, 1963).

Dersom personer eller grupper karakteriseres ved hjelp av samfunnsmessige eller gruppespesifikt negativt ladede kjennetegn, sier vi at de diskrimineres.

Å oppleve seg selv satt på utsiden av samfunnet, som noen som ikke tillegges verdi og som ekskluderes gjennom diskriminering, er temaer som ofte preger samtaler med kvinnene vi møter – på tvers av bakgrunn og nasjonalitet. Konsekvenser av å leve med et stigma, kommer også til syne i våre samtaler med kvinnene vi møter. Hva er det med meg som gjør at andre tenker det er ok å behandle meg dårlig?

Life is hard as it is, why should they treat me like an animal? Am I not a human being like you?

Sitatet er hentet fra en samtale med en kvinne om livet ute på gata. Hennes historie er preget av voldshendelser, trakassering, diskriminering og en vanskelig hverdag både i tilknytning til prostitusjonen og utenfor. Kvinnen sammenligner behandlingen hun får med å bli behandlet som et dyr, og stiller spørsmål ved om hun ikke er et fullverdig menneske som andre. Flere forteller om stigma knyttet til andre kjennetegn, slik som hudfarge, transeksualitet, kjønn og alder. For eksempel forteller kvinnelige rusmiddelavhengige som selger sex at de opplever stigmaet som dobbelt. Stigmaet knyttet til prostitusjons erfaring må ses i sammenheng med andre eventuelle kjennetegn som kan forsterke stigmaet.

Kvinnene snakker om hvordan de opplever å bli stigmatisert og det å ikke oppleve seg behandlet som et individ. En kvinne uttalte:

They don't see me. Rather they see us as one group. We are all the same. We are all criminals.

Kvinnene opplever å bli usynliggjort på bakgrunn av hvordan de blir behandlet i samfunnet. De ønsker å bli anerkjent som individer, men opplever at de blir tilskrevet en gruppeidentitet som knyttes til stigma, stereotypier og fordommer. Stigmaet tildeler personer en sosial status som får forrang foran deres øvrige egenskaper, og fører

at of aliang
sers-lyca

ofte til usynliggjøring og/eller marginalisering. Kvinnene opplever å være usynlige og synlige på samme tid.

We are visible in a bad way.

Samfunnet vårt har et sett fordommer knyttet til salg av sex. Fordommer kan forstås som en holdning, og våre holdninger er en kombinasjon av følelser, handlinger og oppfatninger. Det involverer en negativ forhåndsbedømmelse av en gruppe og dens individuelle medlemmer som skaper skjevheter med hensyn til hvordan vi ser på en person basert på hvilken gruppe vi oppfatter at personen tilhører. Holdninger trenger ikke å skape fiendtlige handlinger, men kan gjøre det. Når holdninger blir handlinger, snakker vi om diskriminering. Diskrimineringen personer som selger sex opplever, kan ta form av rasisme og sexisme. Begrepene fordommer, stereotyper, diskriminering, rasisme og sexisme overlapper ofte hverandre, men felles for dem alle er at de beskriver en negativ evaluering av og handlingsmønster overfor en gruppe.

Vi står i Kvadraturen og snakker med to kvinner. Mens vi står der, ser vi at det kommer to menn gående mot oss, de er tydelig ruspåvirket. Den ene mannen spiser på en bolle, og når de går forbi oss kaster han bollen mot den ene kvinnen vi står og snakker med. De ler seg imellom.

(Feltrapport, april 2015)

Eksempler på historier om trakassering ute på gata, får vi sjeldnere direkte gjenfortalt. Vi har imidlertid flere eksempler hvor vi har observert ulike hendelser. Flere av eksemplene fra Pro Sentrets rapporter fra det oppsøkende arbeidet viser episoder som klart kan karakteriseres som trakassering. Utøverne er i all hovedsak menn, og kvinnene forteller at det er personer som aktivt oppsøker dem med mål om å trakassere, samtidig som det også forekommer fra tilfeldig forbipasserende.

På nattfelt går vi fra Stortorvet på vei opp mot Grensen, vi ser at en kvinne vi kjenner står inntil en av husveggene.

Inne i en tunnel tok han, uten forvarsel, tak i Kragen på jakken min, åpnet bildøra og dyttet meg ut.

En mann går forbi og kaster en neve småpenger ned foran kvinnen mens han ser på henne.

(Feltrapport, natt januar 2015)

Vi står med en gruppe nigerianske kvinner på nattfelt. Forbi kommer det en guttegjeng. Idet de går forbi, kaster den ene av dem en tikroning til en av de eldste kvinnene og sier «Vær så god».

(Feltrapport, september 2015)

Handlingene ovenfor kan ses som svært symbolske handlinger. Myntene de kastet har liten verdi. Episoden illustrerer en utøvelse av makt i situasjonen som definerer relasjonen mellom ham og henne. At episodene ikke er enkeltstående, forteller oss at handlingene kan være et symptom på en generell holdning til personer som selger sex.

For noen år siden ble jeg med en kunde i bil. Han kjørte til en parkeringsplass utenfor sentrum der vi gjennomførte avtalen. Han betalte og alt virket normalt, helt til han skulle kjøre meg inn til sentrum igjen. Inne i en tunnel tok han, uten forvarsel, tak i kragen på jakken min, åpnet bildøra og dyttet meg ut. Jeg tumlet bortover asfalten. Det kom biler imot, men jeg kom meg inn til veikanten. Jeg var helt forvirret, blodig og oppskrapet fra topp til tå. Jeg har lært å alltid bære veska over skulderen innenfor jakka, så jeg hadde heldigvis telefonen og pengene mine. Jeg ringte en venninne som kom og hentet meg. Jeg turte ikke å gå til politiet. Tenk om han har venner som kommer og tar meg! Jeg står jo der ute på gata, jeg vet aldri hvem kundene er – de jeg setter meg inn i bilen med. De kan være snille eller slemme. Men jeg glemmer aldri ansiktet hans.

(Kvinnelig bruker av Pro Sentret)

Maktbalansen mellom henne og kunden oppleves som skjev, og førte i dette tilfellet til at hun ikke turte å ringe politiet i frykt for represalier fra kunden og hans bekjente. Hun står på gata, og vet aldri hvem hun setter seg inn i en bil med.

Når volden blir normal – viktimisering og reviktimisering

When you are standing in the rain, you can't expect not to get wet.

Sitatet er hentet fra en samtale om en voldsepisode en kvinne hadde vært i hvor kunden hadde truet henne og utsatt henne for grov vold. Sitatet beskriver hennes forventninger til hva salg av sex innebærer. Det kan tolkes nærmest som en resignasjon; det som skjer, det skjer, og det skjer på bakgrunn av hvor hun befinner seg, hva hun gjør og – som vi tidligere har sett – hvordan samfunnet ser på henne.

Det er ikke vanskelig å forstå hvordan volden og trakasseringen kvinnene jevnlig opplever, både knyttet til salg av sex og ved siden av prostitusjonen, kan føre til en oppfatning av at dette er en mer eller mindre normal del av livet. Å kontinuerlig oppleve vold, krenkelser og trakassering, påvirker kvinnenes personlige grenser og oppfatninger om hva som er normalt og unormalt. Unormale livssituasjoner kan oppleves som normale med tiden.

Volden snakkes om i forbifarten, nærmest som bisetninger i en samtale. Det kan være utfordrende å følge opp en samtale om vold når den nærmest bagatelliseres. Den allmenne oppfatningen av hva man bør gjøre når man er blitt utsatt for vold, samsvarer ikke alltid med kvinnenes. Bak ønsket om å ikke snakke om volden, kan det ligge overlevelsestrategier, mestringsstrategier og/eller behov for å glemme og komme seg videre. Livssituasjon og bakgrunn for valgene som tas er viktig kontekst for vår forståelse.

Mange av våre brukere har en forsørgerplikt overfor familie i hjemlandet, en faktor som kan påvirke valget om å søke hjelp eller anmelde vold eller ikke. Siden familiene i hjemlandet er avhengige av kvinnenes inntekt fra salg av seksuelle tjenester, vil de ofte vegre seg for å handle på en måte som kan avskjære dem fra å fortsette å selge sex. Dersom frykten for vold tar overhånd og de ikke tør å gå på gata lenger, vil kontakten med politiet skremme potensielle kunder eller sette deres opphold i Oslo/Norge i fare. Å slutte å selge sex eller sette seg i en situasjon hvor det blir vanskeliggjort, er for mange en umulighet.

For mange er forsørgerplikten også kombinert med gjeld til menneskehandlere og frykt for represalier dersom gjelden ikke betales.

Dette kan gjøre et valg om å anmelde vanskeligere. En stor andel av våre brukere er mulige ofre for menneskehandel. Vold, trusler, overgrep og voldtekt er en del av deres livssituasjon, og har i mange tilfeller vært det i flere år.

Sårbarhet

I en samtale på Pro Sentret fortalte en kvinne at det var som om hun hadde «*et sår på sjelen*». Hun vokste opp i et hjem hvor en av foreldrene jevnlig utsatte henne for både psykisk og fysisk vold. Det verste var ifølge henne usikkerheten og uforutsigbarheten; noe hun sa i går, kunne oppfattes helt annerledes dagen etterpå. Hun følte seg aldri trygg hjemme, og med tiden ble hun preget psykisk. Såret på sjelen, som hun sier, fikk aldri gro. En oppvekst med vold og mange år på strøket førte til at hun begynte å bygge en mur rundt seg for å beskytte seg selv – en høy mur som kunne holde alle ute, siden alt var skremmende og alt fremsto som farlig. Vold og fare for vold fulgte henne, også inn i hennes første kjæresteforhold. De pleide å krangle mye, men han slo henne aldri. Hun fortalte at hun husket at hun tenkte at det var veldig rart at han ikke slo henne når de kranglet, og hadde spurt kjæresten om hvorfor. Svaret hans overrasket henne. Hvorfor skulle han slå? Han ville aldri slå en jente. Svaret hans kom som en stor overraskelse fordi krangling for henne var ensbetydende med slag.

Fortellingen til kvinnen illustrerer hvordan erfaringer med vold fra tidlig barndom påvirker hva vi lærer om mellommenneskelig interaksjon og hvordan det påvirker tanker om hva som er normalt. Vold og utsatthet for vold og prosessene rundt kan belyses gjennom bruk av begrepene viktimisering og reviktimisering. Å bli viktimisert betyr å bli utsatt for kriminelle handlinger. Begrepet berører interaksjonen mellom offer og gjerningsperson, konsekvenser av å bli viktimisert, individuelle faktorer og samspillet mellom individ og samfunn (Best, 1999).

Reviktimisering defineres som gjentatte episoder av viktimisering som inntreffer på ulike tidspunkter i et liv, det vil si i denne sammenhengen å jevnlig bli utsatt for vold over en lengre periode. Årsakene bak reviktimisering er komplekse, og i forskningen trekkes ofte et sett av risikofaktorer frem. Risikofaktorer kan være problematiske å definere,

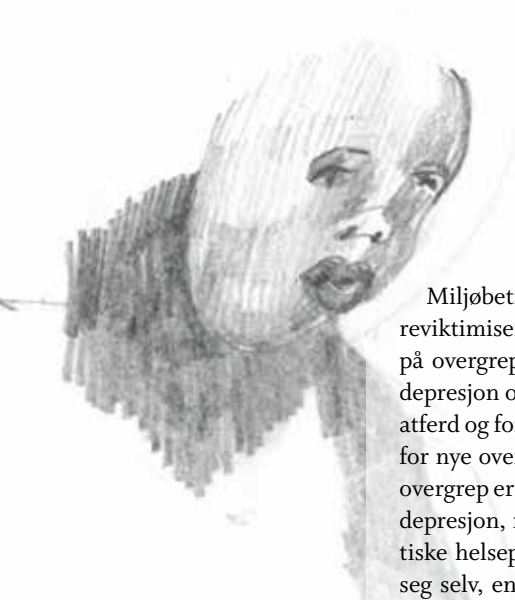

og spørsmål om hvorvidt risikofaktorene er knyttet til individet, miljøet eller et relasjonelt perspektiv, blir vanskelig å svare på isolert sett. Det er heller snakk om en gjensidig påvirkning og forsterkning.

Reviktimisering knyttes ofte til overgrep og mishandling av personer som har foregått fra de var barn, men det knyttes også til personer som blir offer for gjentatt viktimitisering i voksen alder. Gjennom Pro Sentrets arbeid ser vi tydelige mønstre på reviktimisering. Vi vet at mange har vært utsatt for vold og overgrep fra de var barn og fortsetter å bli utsatt for vold og overgrep i voksen alder. Forskning peker i retning av at det er en sammenheng mellom voldsutsatthet i ung og voksen alder. Thoresen og Hjemdal (2014) så en betydelig økt forekomst av voldshendelser i voksen alder hos respondenter som hadde vært utsatt for vold fra foresatte eller seksuelle overgrep i barndommen. En av tre som hadde opplevd voldtekt før fylte 18 år, hadde også opplevd voldtekt i voksen alder. Disse funnene bekreftes av andre norske forskningsbidrag og fra internasjonale undersøkelser. Pape og Stefansen (2004) peker på et av deres hovedfunn, som også underbygger dette. Da de undersøkte oslobefolkningens utsatthet for trusler, vold og seksuelle overgrep, fant de at et solid flertall blant menn og kvinner som var blitt truet og/eller fysisk angrepet i løpet av siste år svarte at de var blitt viktimitisert også tidligere i livet.

Faktorer som bygger på miljøbetingelser kan forklare en del av sammenhengen mellom tidligere voldsutsatthet og vold i voksen alder. Vedvarende sosiale og økonomiske vilkår som fattigdom, ustabilitet i familiestrukturer og et dårlig emosjonelt klima mellom barn og voksne gir en økt risiko for vold og seksuelle overgrep for både barn og voksne (Thoresen og Hjemdal, 2014). Sosioøkonomiske faktorer som oppvekstvilkår, utdanning, arbeid og økonomi påvirker utsatthet for vold. Inntak av alkohol og rusmidler spiller videre en rolle. Dette gjelder både kvinner og menn. Pape og Stefansen (2004) viser at voldsutsatthet hos kvinner med prostitusjonserfaring har en sammenheng med hvor lenge vedkommende har vært i prostitusjonen: Jo lenger tid, desto flere voldserfaringer. Det betyr imidlertid ikke at alle som selger sex har dårlige forutsetninger med hensyn til økonomi, oppvekstvilkår, utdanning og arbeid eller har vokst opp med vold og overgrep fra ung alder – variasjonene er store mellom kvinnene vi møter.

Miljøbetingelser forklarer ikke hele bildet. En annen forklaring på reviktimisering er faktorer som handler om psykologiske reaksjoner på overgrepene. Det vil si reaksjoner som skam, skyldfølelse, angst, depresjon og andre negative effekter, tidlig seksuell debut, rus, risikoatferd og forandret risikopersepsjon som kan gi økt sårbarhet og risiko for nye overgrep (Pape og Stefansen, 2004). Eksponering for vold og overgrep er funnet å øke risikoen for posttraumatisk stressforstyrrelse, depresjon, rus, personlighetsforstyrrelser og andre psykiske og somatiske helseproblemer og sosiale problemer. Hvordan man tenker om seg selv, ens selvtillit og selvbilde påvirkes i stor grad, og tendenser til hjelpeløshet, passivitet, opplevd tap av kontroll, negative tanke-mønstre, sterke følelser av skam, skyld, selvbebreidelse og depresjon kan prege personen. Det blir en ond sirkel hvor nye voldshendelser bekrefter et allerede dårlig selvbilde, samtidig som det også bekrefter ens forståelse for og forventningen om at dette er det normale.

Flere studier tyder på en klar kumulativ effekt. Det vil si at jo flere hendelser personer har vært utsatt for, desto høyere er risikoen for psykiske helseproblemer. Det er bred dokumentasjon for at vold og overgrep i barndommen øker risikoen for både fysiske og somatiske helseproblemer i voksen alder. Vold og voldsutsatthet er ikke et problem ved individet, men betegnes som et folkehelseproblem og et samfunnsproblem (Thoresen og Hjemdal, 2014).

Pro Sentret møter også kvinner som ikke er oppvokst med vold, men som stadig opplever å bli utsatt for vold i deres nåværende livssituasjon. Begge er eksempler på reviktimisering, og kvinnenes livssituasjoner er sammensatte og komplekse og varierer fra person til person. Det mange av kvinnene har til felles, er en hverdag hvor de opplever å være utsatt for vold, sammen med en forventning og forståelse av vold som en normal og forventet del av livet i gateprostitusjonen.

Rammer volden tilfeldig?

Pro Sentrets voldsundersøkelser viser at store deler av volden kvinnene blir utsatt for, også skjer atskilt fra selve sexsalget. Hvorfor er det tilknyttet et ekstra risiko for vold når man selger sex?

Først er det viktig å presisere at vold ikke rammer tilfeldig. I boken *Random Violence* utforsker forfatteren J. Best blant annet

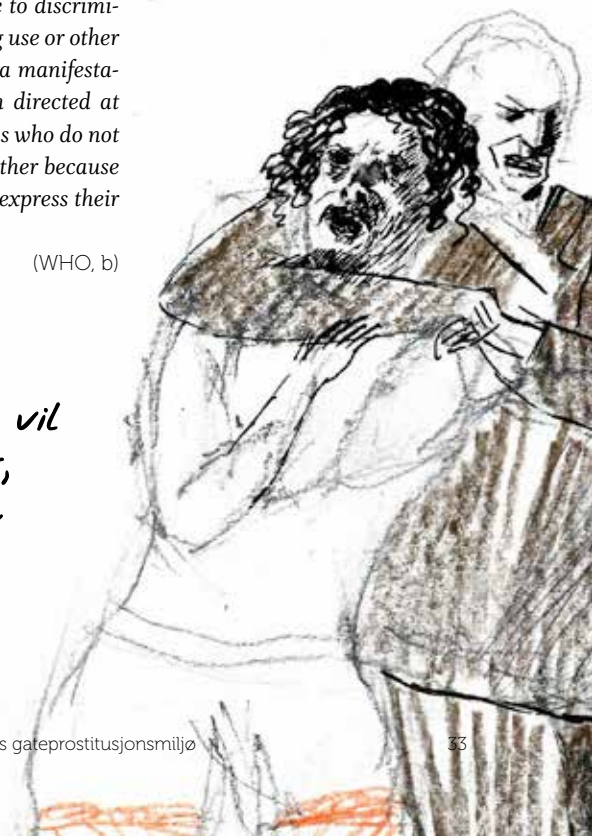
dette. Han konkluderer med at vold følger et mønster, spesielt med tanke på alder, kjønn, klasse og etnisitet. Volden er ikke tilfeldig, og det er stor bekymring knyttet til fremstillingen av vold som tilfeldig og meningsløs – det kan i verste fall skyggelegge behovet for å forklare voldens mønstre og imøtekomme disse (Best, 1999). Mønstre basert på kjønn, etnisitet og sosioøkonomisk bakgrunn/klasse må med andre ord inkluderes i en diskusjon om vold. Stigma, holdninger og reviktimisering er allerede nevnt, men bør også ses i sammenheng med voldsutsattheten. Livshistorie og kontekst blir sentrale begreper i forbindelse med voldsutsatthet, og man kan velge å se det ut fra et samfunns- og/eller individnivå. Det kan være til hjelp å belyse risikofaktorer for voldsutsatthet.

Verdens helseorganisasjon (WHO) uttaler følgende i en rapport hvor de adresserer vold mot sexarbeidere:

Male, female and transgender sex workers may face violence because of the stigma associated with sex work, which in most settings is criminalized, or due to discrimination based on gender, race, HIV status, drug use or other factors. Most violence against sex workers is a manifestation of gender inequality and discrimination directed at women, or at men and transgender individuals who do not conform to gender and heterosexual norms, either because of their feminine appearance or the way they express their sexuality.

(WHO, b)

*Du vet, det er jo ingen som vil
savne oss hvis vi forsvinner,
ingen vet hvor vi er. Vi må
passe på hverandre.*

FEW WOMEN on the street a lot of violence A lot of harassment from passers-by

Stigma, kriminalisering, kjønn, etnisitet, rus, hiv-status, legning og diskriminering trekkes frem av WHO i sammenheng med voldsutsatthet – de fleste av dem sammenfallende med faktorene vi ser i vårt arbeid på feltet.

Stigma, holdninger, diskriminering og viktimisering er belyst til nå. Så hva med kjønn? Vold er i seg selv et kjønnsnøytralt uttrykk, men et bredt syn på vold fordrer imidlertid også en samfunnsmessig kontekst hvor kjønn blir relevant. Noen miljøer kan preges av å være mer «voldsvennlige» enn andre, og trolig er det også en sterk kjønnsdimensjon i folks normative vurderinger på dette området. Det er variasjoner i holdningene til bruk av vold: De normene som regulerer bruken av vold, og som dermed bestemmer om en handling er å anse som illegitim eller ei, varierer mellom ulike grupper av befolkningen (Pape og Stefansen, 2004). Hvem som anses å ha verdi i et samfunn, varierer også. Kvinnene vi kommer i kontakt med snakker ofte om hvordan de opplever at folk har lavere terskler for å behandle dem dårlig. Trakasseringen, diskrimineringen og krenkelsene vi så i kapittelet om Pro Sentrets erfaringer fra det oppsøkende arbeidet, understreker dette.

Det vil alltid være nyanser i maktbalansen mellom selgere og kjøpere på ulike prostitusjonsarenaer. Det er videre maktforskjeller og store forskjeller mellom menn og kvinners rettigheter og muligheter (Grøvdal, Saur og Skaalerud, 2014). Teksten som innleder denne rapporten belyser dette. Kvinnen kom til Pro Sentret i etterkant av hendelsen og spurte oss om kunden hadde rett: Ville noen savne henne dersom hun ble borte? Hvilken reell makt kunne kunden utøve over henne?

Du vet, det er jo ingen som vil savne oss hvis vi forsvinner, ingen vet hvor vi er. Vi må passe på hverandre.

Det forekommer at kunder forteller kvinnene at de er mindre verdt og at ingen vil bry seg eller tro dem dersom de forsøker å anmelde. Andre har blitt fortalt av kunder at de kan bli sendt ut av landet dersom de oppsøker politi eller annen hjelp. Pro Sentrets tidligere undersøkelser viser at kvinner som selger sex på gata har en høyere risiko for å

bli utsatt for vold enn normalbefolkningen. Vi har nevnt blant annet etnisitet som en ytterligere risikofaktor. Egenskaper ved individet kan imidlertid ikke ses på alene, så vi må se på den bredere konteksten. Gateprostitusjonen er på mange måter et miljø og en setting som oppleves som voldsfremmende. Gateprostitusjonsmiljøet tiltrekker seg mye oppmerksomhet fra personer som utøver trakassering og diskriminering, og kvinnene opplever trusler om vold og vold på gata. Som en konsekvens av å oppleve å være eksponert og utsatt ute på gata, forteller kvinnene at de opplever liten grad av sikkerhet. Siden de ofte befinner seg alene med kunder, er de også avhengige av seg selv og sine evner til å komme ut av truende situasjoner.

Det er ikke kun volden som rammer tilfeldig – det gjelder også utsatthet for andre kriminelle handlinger. Sårbarheten strekker seg med andre ord over flere områder av kvinnenes liv. Kvinnene forteller oss at de også blir utsatt for ran i stor grad, både fra kunder og andre ukjente på strøket. Når ens eiendeler og inntjening fra en kveld blir stjålet, oppstår det mye frustrasjon og sinne. Pengene som blir frastjålet er ikke lettjente penger. Kvinnene anmelder sjelden ran de utsettes for, av de samme årsakene som de ikke anmelder vold. I ranssituasjoner kommer hensyn til tid og energi tydelig frem: Hvorfor bruke tid og krefter på å anmelde et ran, når man må ut for å tjene pengene på nytt? Forsørgerplikten veier tyngre for mange, og det samme gjør frykten for abstinenser eller press fra bakmenn om betaling av gjeld.

Livssituasjonen og årsaken til at de selger sex, gjeld og/eller forsørgerplikt, rusmiddelavhengighet og sosiale nettverk kan påvirke risikoen for voldsutsatthet – og ikke minst hvordan voldsutsatte håndterer hendelser i ettertid. Konteksten strekker seg videre utover deres nærmeste miljø, og tidligere har stigma, holdninger og stereotyper blitt trukket frem i et forsøk på å forklare volden, trakasseringen og diskrimineringen de opplever. Holdninger knyttet til kvinner som selger sex, gjerne koblet med andre kategorier som kjønn, etnisitet og klasse, påvirker både samfunnets forståelse og behandling av personer som selger sex.

Når volden blir for vanskelig å leve med

Å søke hjelp

Å bli utsatt for vold, utgjør en trussel mot egen eksistens, og reaksjonene blir ofte sterkere når volden er over og den voldsutsatte opplever å være i sikkerhet. Normale reaksjoner kan være sinne, sorg, redsel, angst, hukommelsestap, mareritt, søvnproblemer, isolasjon, konsentrasjonsvansker, depresjon, overaktivitet, skyld- og skamfølelse og/eller bedøvhethet. Reaksjonene kan forstås som normale reaksjoner på en unormal situasjon. Det er ikke uvanlig å utvikle traumer i etterkant av vold. Et traume kan beskrives som en overveldende, psykisk påkjenning hvor den utsatte opplever en følelse av intens frykt, total hjelpeløshet, tap av kontroll og trussel om tilintetgjørelse. Reaksjoner på traumer avhenger i stor grad av traumets omfang og varighet, og kan føre til alvorlige konsekvenser slik som å utvikle posttraumatisk stress (Krisesentersekretariatet, 2007).

Det kan være hensiktsmessig å skille mellom voldens handlinger og voldens virkninger. Vi ser spor av vold gjennom blåmerker, bitt og skader, men vi kan ikke se det fulle spekteret av virkningene. Som del av en mestrings- og overlevelsestrategi, bagatelliserer eller tier mange om volden. Volden tas som oftest opp i en bisetning, relativt tilfeldig i en samtale eller bortforklares, og kvinnene avviser forsøk på samtaler om voldshendelser. Å håndtere volden gjennom å skape en distanse mellom seg selv og hendelsen, kan altså ses som en overlevelsestrategi.

Hvordan kvinnene forteller om hendelser de har vært utsatt for, preges ofte av en distanse. Denne distansen kan forstås som en måte å håndtere volden på, det vil si å ikke slippe følelsene til. Å unngå at minnene tar kontroll over kropp og sinn, er for mange avgjørende for at de på nytt klarer å stille seg selv i en risikosituasjon. Kvinnene er av ulike årsaker avhengige av inntekten salg av sex gir, og har ikke anledning til eller mangler alternativer for å slutte.

Overlevelse står sentralt, både med hensyn til behovet for å legge hendelser bak seg for å komme seg videre og i sammenheng med at kvinnene ofte er avhengige av å tjene penger for å forsørge familien og seg selv og/eller betale gjeld eller finansiere en avhengighet av rusmidler. Ansvar for familie i hjemlandet påvirker også hvor mye krefter de prioriterer å bruke på å få hjelp. Når voldens karakter

derimot blir så alvorlig at de frykter for eget liv og helse, ser vi at de oftere spør om hjelp.

Å søke hjelp etter en voldshendelse innebærer å måtte fortelle om hendelsen. For mange av kvinnene kan dette være en terskel i seg selv. Hendelsen kan oppleves så vond og truende at det kan være vanskelig å sette ord på den. Det tar ofte lang tid før en person som har vært utsatt for vold klarer å åpne seg og snakke om hendelsen til andre. Det kan også oppleves vanskeligere å snakke om volden dersom den er utøvet av noen man har en relasjon til (Grøvdal, Saur og Skaalerud, 2014).

I arbeidet vårt ser vi ofte unngåelsesatferd. Når gjenopplevelse av en traumatisk hendelse fremkaller sterkt følelsesmessig smerte og redsel, gjør traumatiserte mennesker i større eller mindre grad bevisste og ubevisste handlinger for å unngå den (Krisesentersekretariatet, 2007). Vi ser konturene av dette gjennom strategiene kvinnene benytter seg av for å beskytte seg selv. For å beskytte seg kan man benekte eller bagatellisere volden de har vært utsatt for. Konsekvenser av de ulike unngåelsesreaksjonene kan bety en isolert tilværelse, noe som i neste omgang kan forsterke redsel, minner og gjenopplevelser. Ved å holde traumet på avstand, ved bevisst eller ubevisst å fornekte eller bagatellisere volden, vil man kunne oppleve å fungere der og da. Utfordringene ligger på sikt, det vil si muligheten for å utvikle andre symptomer, fordi energien er brukt på å ikke reagere og på å beskytte seg selv.

En tendens vi ser er at volden ofte må være grov og synlig for at den voldsutsatte ser seg nødt til å oppsøke hjelp. Dersom volden har vært så grov at den har ført til at kvinnene har følt seg truet på livet, oppsøker flere hjelp og/eller ønsker å anmelde. Hvor alvorlig en voldshandling oppleves, avhenger i stor grad av kvinnes subjektive vurdering og hvor påvirket deres hverdag blir i etterkant.

Selv om det for mange er avgjørende at volden er grov og synlig, trenger ikke vold som medfører fysiske skader å være alvorligere enn andre typer vold. Selv «mildere» former for vold kan være alvorlige nok, avhengig av situasjonen og hvor krenket eller utrygg vedkommende opplever seg i etterkant (Pape og Stefansen, 2004).

You ask me «How are you?» and I always answer good, even if I'm not. That's how I survive.

Sitatet kommer fra en samtale med en kvinne som ikke ønsker å snakke så mye om sin livshistorie og hendelser hun opplever ute på gata. Det er slik hun overlever. Vold og voldsutsatthet er vanskelige temaer å snakke om, og kan vekke sterke følelser og reaktualisere traumer.

Når et menneske utsettes for vold, er det ofte vanskelig å si hvilke behov som oppstår. Vi ser store individuelle forskjeller i hvilke reaksjoner vold fører med seg. Det avhenger av hvilken type vold kvinnene har blitt utsatt for, hvilke følelsesmessige reaksjoner som følger av volden, hvilke ressurser og nettverk som finnes, voldens kontekst og den voldsutsattes relasjon til voldsutøver. Situasjonen den voldsutsatte befinner seg i, og ikke minst tillit til hjelpeapparatet/myndigheter og tidligere erfaringer med å søke hjelp og/eller anmelde, kan påvirke hvorvidt man vil søke hjelp eller anmelde. Vi har sett at valgene kvinnene tar påvirkes av disse faktorene, og kvinnes valg bør ses i kontekst av deres livshistorie og bakgrunn.

Når man jobber med mennesker med ulike kulturelle bakgrunner, er det viktig å være bevisst på hvordan det er å møte den vestlige verdens «snakkekultur». Samhandlingens monolog er en studie som fokuserer på dette. Studien tar opp interaksjonen mellom klienter med innvandrerbakgrunn og ansatte i tiltaksapparatet for rusmiddelbrukere (Berg, 2003). Rapporten peker på at tanker om midler og mål i behandlingen ikke samstemte mellom ansatte og klientene, noe som gikk ut over klientene. Der de ansatte var oppatt av at klientene trengte å bearbeide problematiske forhold i dem selv gjennom samtaleterapi og ordets «forløsende kraft», uttrykte klientene på sin side at en slik tilnærming snarere ville befeste dem i det problematiske. For klientene fremsto rusproblemen som et tilbaketrukket problem som de forsøkte å glemme og legge bak seg, og de ønsket ikke ytterligere å bli minnet på det gjennom å snakke om fortiden. De ønsket å komme seg videre i livet. De ansattes snakkekultur stemte ikke overens med klientenes ønsker og behov, og

Kvinnene forteller at de ikke er redde, men legger vekt på at de opplever det flaut og skamfullt å bli stoppet av politiet.

skapte situasjoner der klientene ikke opplevde å få hjelp til å løse sine problemer og utfordringer (Berg, 2003).

Det er en parallell til tematikken i denne rapporten, spesielt med tanke på mange av kvinnenes valg om å ikke snakke om, oppsøke hjelp for eller anmelde volden de blir utsatt for. Samtalerapi kan føles som noe fremmed, og det kan dessuten oppleves som uhensiktsmessig for kvinnene å snakke om vold når de ikke klarer å se et formål med å snakke om det. Det kan virke mot sin hensikt å sitte og snakke om gamle traumer dersom de føler at det trekker dem tilbake og ikke synes å være til hjelp for dem. Det er heller ikke alle som har tid til å sitte i timevis å snakke om vold. Når volden i tillegg er blitt en forventet og normal del av en livssituasjon, kan det også oppleves som uhensiktsmessig å ønske å få hjelp i etterkant.

En kvinne oppsøkte Pro Sentret med store, synlige merker etter å ha blitt utsatt for vold fra en kunde. Etter å ha fortalt historien til oss, avsluttet hun med følgende:

That's life.

Volden og voldsutsattheten håndteres ulikt fra person til person. Ansatte ved Pro Sentret er jevnlig i kontakt med brukere som har vært utsatt for vold og voldtekt. Vi opplever at kvinnene ofte ikke ønsker å snakke om hva de har opplevd, men at de ofte henvender seg til oss på grunn av psykosomatiske plager og/eller fysiske skader av volden de er blitt utsatt for. Konsekvensene volden har for den psykiske helsen, varierer fra individ til individ.

Undersøkelser av aspekter ved psykisk helse, angst/depresjon, somatiske helseproblemer og posttraumatiske reaksjoner viser en klar sammenheng mellom disse aspektene og utsatthet for vold og voldtekt.

Det er rimelig å anta at vold og overgrep påvirker et bredt spekter av livsområder relatert til psykisk og somatisk helse slik som funksjonsnivå, arbeidsevne, sosial støtte og livskvalitet.

(Thoresen og Hjemdal, 2014:127)

*I'm scared when I walk outside. You never know.
Maybe they will stop me at Brugata.*

Undersøkelsen konkluderer i denne sammenheng med at alvorlig vold og alvorlige seksuelle overgrep er klart assosiert med psykiske helseproblemer (ibid.).

Noen klarer å håndtere opplevelsene, mens mange plages av psykosomatiske plager slik som stadig tilbakevendende mareritt, smerter i ulike deler av kroppen («body pains»), hodepine, søvnproblemer, flashbacks og så videre. I sammenheng med konsultasjoner om vold og voldtekt, trekker ansatte ved Pro Sentret inn det kulturelle aspektet i møte med brukerne. Det er viktig med en kulturell forståelse av hvordan man håndterer traumatiske hendelser. Det vi ofte forsøker å gjøre, er å normalisere de psykosomatiske symptomene brukerne spør om hjelp for. Det å oppleve jevnlig mareritt, flashbacks, søvnproblemer og body pains, kan være skremmende i seg selv. Å forklare at det er helt normale reaksjoner på en ekstrem og unormal situasjon, kan hjelpe noen. Normalisering av reaksjoner er den behandlingen av traumer som trekkes frem som å fungere best. Å bli bevisst at ettervirkningene er normale relasjoner på ekstreme hendelser, har positiv effekt på traumatiserte.

Å anmelde – tillit til politiet

Kvinnene vi møter forteller jevnlig om hvordan de opplever å bli møtt av politiet ute på gata når de selger sex, men også i andre sammenhenger. Det er kvinner fra Vest-Afrika som oftest forteller om slike opplevelser.

To kvinner forteller at de blir stoppet og bedt om id-papirer også utenfor strøket, til og fra butikken, på offentlig transport og generelt på gata. Av den grunn går de kun ut når de skal selge sex. Kvinnene forteller at de ikke er redde, men legger vekt på at de opplever det flaut og skamfullt å bli stoppet av politiet.

Å bli stoppet utenfor prostitusjonsområdet, på vei til eller fra butikken og lignende, er en problemstilling som hyppig blir snakket om blant våre utenlandske brukere – både på Pro Sentret og gjennom det oppsøkende arbeidet. Kvinnene etterspør informasjon om lovverket

og kunnskap om deres rettigheter. De stiller videre spørsmålsteget ved uforutsigbarheten rundt politiets «stopp-og-sjekk»-praksis. I samtaler med kvinnene sier de at de opplever politiets behandling av dem som trakasserende. Kvinner vi har snakket med bruker begrepet *rasisme*.

Is it because I'm black?

En kvinne stilte dette spørsmålet til oss etter at hun hadde blitt kontaktet av politiet ute på gata. Hun fortalte at hun opplever at hun ikke engang kan gå i butikken uten å være bekymret for å bli kontrollert. For henne har det ført til at hun føler seg som en kriminell, selv om hun ikke har gjort noe galt.

Nylig fortalte en kvinne fra Vest-Afrika om en episode hun hadde opplevd. Hun gikk i byen sammen med bekjent med en annen bakgrunn da politiet tok kontakt. Politiet ønsket å sjekke kun hennes dokumenter. Den vestafrikanske kvinnen opplevde dette som forskjellsbehandling på bakgrunn av hudfarge. Hun forsto at politiet har et mandat, men etterspør å bli behandlet på en respektfull og rettferdig måte. Mange av kvinnenenes erfaringer med politiet fører til at politiet i større grad blir oppfattet som et kontrollorgan enn som beskyttelse. Denne type opplevelser svekker tilliten til politiet, og fører blant annet til at flere vegrer seg for å anmelde vold.

På kveldsfelt forteller en kvinne om en voldshendelse hun var blitt utsatt for og om hennes mistillit til politiet. Hun mente at politiet ikke brydde seg om voldshendelsen fordi den var begått mot henne.

(Feltrapport, november 2015)

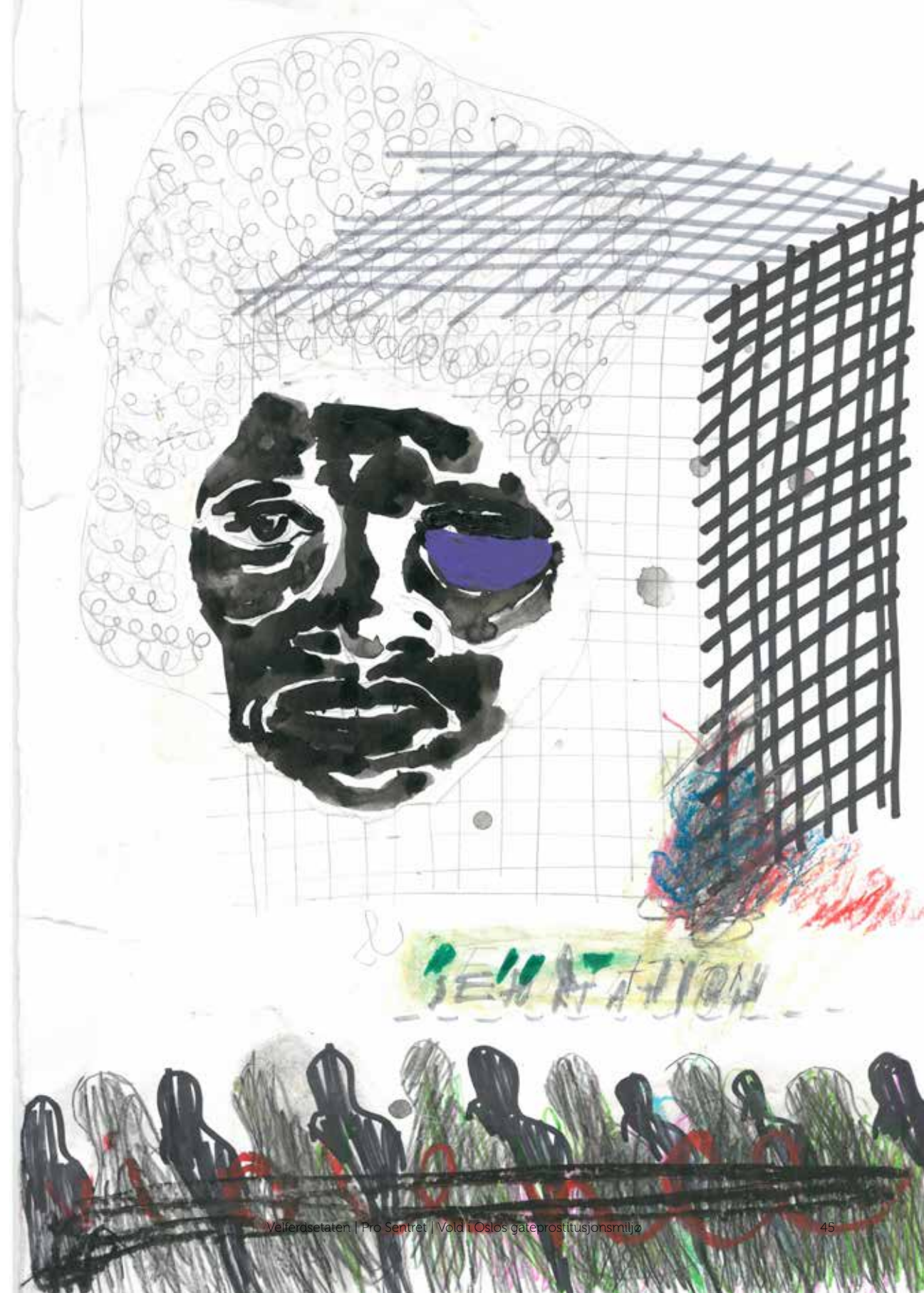
I perioder der politiet er særlig aktive, blir det nesten det eneste temaet kvinnene snakker om når vi møter dem. Kvinnene forteller at de vegrer seg for å gå ut i det hele tatt. Konsekvensen blir at mange velger å holde seg inne på dagtid. Også brukere som har en rusmiddel-avhengighet beskriver møter med politiet som de opplever som diskriminerende.

Tilliten kvinnene har til politiet spiller en stor rolle i valget om å anmelde eller ei. Kvinnene uttrykker en stor mistillit til politiet basert på egne erfaringer fra Norge og utlandet og basert på historier og rykter innad i miljøet. Spørsmål Pro Sentret ofte blir stilt når kvinnene vurderer å anmelde forhold eller ikke, knytter seg til hvilke konsekvenser en anmeldelse vil få for dem selv. Vil det bli til det bedre eller verre? Vil jeg bli deportert? Der gjerningsmannen er en bekjent, hvor lang tid vil det ta før de kan pågripe ham? Hvordan er selve møtet med politiet eller rettsvesenet? Svekkes saken min fordi jeg selger sex eller fordi jeg var ruset? Vil de tro meg?

Usikkerheten ser vi uavhengig av om kvinnene er norske statsborgere eller utenlandske. Utfordringen ligger i at mange er bekymret for at det kan gjøre situasjonen vondt verre å anmelde. De ser flere ulemper enn fordeler, de frykter å ikke bli trodd eller de frykter andre konsekvenser ved å kontakte politiet. Det eksisterer i tillegg rykter om politiet basert på tidligere erfaringer med politi både fra inn- og utland, og disse ryktene er dypt rotfestet i prostitusjonsmiljøet.

Anmeldelser skjer ofte i forbindelse med at de frykter for eget liv og/eller helse. I kapittelet om erfaringer fra det oppsøkende arbeidet så vi at selv om de bare ønsker å melde fra om truende personer de møter på gata, opplever kvinnene det så problematisk å ta kontakt med politiet at de ofte velger å ikke gjøre det. Pro Sentrets erfaring er at det ofte skal det mye til før de velger å anmelde. Når det gjelder vold fra en person kvinnene kjenner, er ønsket ofte at denne personen skal gå bort/fjernes. Da velger de heller andre løsninger, slik som for eksempel å reise bort en stund eller bo hos en venninne en periode. Dette «slukker brannen» der og da, og blir løsningen som heller foretrekkes fremfor å anmelde.

Frykt for å ikke bli trodd av politiet etter en voldsepisode eller voldtekt, er vanlige bekymringer vi ofte hører fra våre brukere, uavhengig av nasjonalitet og bakgrunn. Et eksempel er de norske kvinnene i rus og prostitusjon som snakker mye om stigma i møte med kontroll- og hjelpeapparatet. De var på feil sted til feil tid, alene, ruset og husker lite fra volden eller voldtekten, og de opplever seg derfor ikke troverdige. Forestillingen om hva som skal til for å bli et «ideelt offer» – som klarer å skape sympati og støtte – kan være vanskelig forenelig

*We know that if somebody wants to
Kill us, it's nobody to call for help*

med stigma og fordommer kvinnene opplever. Kvinnene er sensitive overfor holdninger og fordommer, og dette kan forklare en del av både deres nøling med å anmelde, deres selvbilde i møte med politiet og selvtillit i en anmeldelsessituasjon samt deres tillit til systemet.

Det er ikke kun mistillit og bekymringer for uønskede konsekvenser av å anmelde som påvirker valget om å anmelde eller ikke. Etter en anmeldelse kan de bli anbefalt å ikke oppholde seg på gata. Dette blir for mange vanskelig, om ikke umulig, siden det er på gata deres inntektsgrunnlag er. Tidsaspektet spiller også en rolle. Mange er her kun i kortere perioder, og å anmelde når en snart skal reise fra byen eller landet, kan oppleves som uhensiktsmessig.

I Pro Sentrets møte med utenlandske kvinner er det ett moment som vi ser går igjen, og det er hvilke konsekvenser en anmeldelse kan få for deres mulighet til å oppholde seg i Norge. Det eksisterer rykter og historier i miljøet som forteller at dersom man kommer i politiets søkelys, kan man lettere risikere å bli sendt ut av landet. Denne frykten er ikke ubegrunnet. Vi har hatt eksempler på kvinner, og da spesielt kvinner fra Nigeria, som har gått for å anmelde grove voldsepisoder og der forhold knyttet til oppholdet har kommet i fokus. Et eksempel er en kvinne som spurte om råd etter at hun var blitt utsatt for vold av en kunde. Hun hadde et godt signalement og kontaktinformasjon til kunden. Hun bestemte seg for å anmelde, og dro til politistasjonen. I ettertid fikk vi vite av en bekjent av kvinnen at hun hadde blitt sendt ut av landet fordi hun hadde oversittet sin oppholdstid i henhold til Schengen-avtalen. Hva som skjedde med anmeldelsen hennes, vet vi ikke.

Å bli sendt ut er for mange utenkelig og umulig. En kvinne kom til Pro Sentret og ønsket en samtale og oppfølging fra helseavdelingen etter en grov voldsepisode. På spørsmål om hun ønsket å anmelde, sa hun raskt nei. Hun ønsket ikke å anmelde saken fordi hun opplevde at risikoen for å bli kastet ut av landet var for stor. Vi spurte henne om hun ønsket å gi politiet et anonymt tips om gjerningsmannen, og understreket at hennes identitet ville forbli skjult. Selv om tipset skulle leveres anonymt, ønsket hun ikke kontakt med politiet. Hennes frykt for at politiet ville kunne finne ut hvem hun var, veide tyngre enn å anmelde gjerningsmannen. I samtalen med oss sa hun:

I'm scared when I walk outside. You never know. Maybe they will stop me at Brugata.

Vi spurte om det var mannen som angrep henne hun var redd for å møte.

No, I let God be the judge of him. The police can throw me out of the country. When will I have the opportunity to come here again? If they throw me out, I can never come back. Everybody is scared. We know that if somebody wants to kill us, it's nobody to call for help.

På samme måte som valget om å snakke om vold og oppsøke hjelp, må valget om å anmelde også ses i lys av kontekst. Mange forteller at de ikke har noen andre alternativer enn å selge sex, og en stor del av kvinnene vi er i kontakt med har en stor gjeld til bakmenn som må nedbetales samt i mange tilfeller også en forsørgerplikt overfor familien i hjemlandet. Frykt for represalier mot deres familie i hjemlandet eller mot dem selv, er for mange høyst reell. Å overleve vold og voldtekt, trakassering og diskriminering uten å søke hjelp, blir en liten pris å betale fremfor frykten for å bli sendt ut av landet.

Ifølge straffeloven § 315, Hallikparagrafen, er det ulovlig å leie ut lokale til prostitusjonsformål i Norge. Dette gjelder både om utleier var bevisst på formålet for utleie eller dersom utleier utviste uaktsomhet i så måte. Et resultat av dette er at kvinnene ikke ønsker å oppgi bostedsadresse når de skal anmelde et forhold til politiet, noe som er et krav ved anmeldelser. Det er ikke uvanlig at flere kvinner bor i samme leilighet og at de ikke har lovlige leiekontrakter. Dersom de oppgir bostedsadresse, setter de potensielt alle som bor i samme leilighet i fare for å komme i politiets søkelys. Da kan de oppleve å bli kastet ut av leiligheten av utleier på kort varsel.

Avslutning

Vold, trusler om vold, trakassering, krenkelser og ydmykkelser er en stor del av livet til kvinner som selger sex. Det kvinnene utsettes for setter både synlige spor og spor vi ikke kan se. Vold er en krenkelse av individets integritet, trygghetsfølelse, selvbilde og relasjon til andre.

Det er viktig å forstå konteksten livene leveres i. Uten kunnskap om kontekst, står tiltak i fare for å feile og i verste fall bidra til at opplevelsen av å falle på utsiden bekreftes og forsterkes. Ved å bestrebe å øke vår kunnskap om personer i prostitusjon, vil vi også i større grad kunne se nyanser og diversitet.

Volden har ofte vært en del av kvinnenes liv allerede i lang tid – så lenge at volden har blitt noe mange av kvinnene forventer å oppleve når de selger sex.

Mange av kvinnene utsettes kontinuerlig for uønskede handlinger, alt fra beføling og seksuelt ladede ytringer til grovere episoder av trusler, vold og voldtekter. Når det skjer i offentligheten, blir det også gjenstand for andres blikk. Trakasseringen vi ser fremstår som meget synlig i det offentlige rom. Få griper inn og korrigerer atferden – og dette kan være et uttrykk for at det er legitimt å krenke kvinner i prostitusjon.

Samfunnet kan, som vi har vist, være medvirkende i å *skape, forsterke og bekrefte stigma*, men samfunnet kan også medvirke til å redusere det. Vold mot personer som selger sex bør tas på alvor og utsatte må møtes med respekt.

Life is hard as it is, why should they treat me like an animal? Am I not a human being like you?

Litteraturliste

- Berg, Elin (2003): *Samhandlingens monolog*. SIRIUS-rapport 1/2003.
- Best, Joel (1999): *Random violence*. University of California Press.
- Bjørndahl, Ulla (2012): *Farlige forbindelser. En rapport om volden prostituerte i Oslo opplever*. Pro Sentret.
- Bjørndahl, Ulla og Norli, Bjørg (2008): *Fritt vilt. En undersøkelse om voldserfaringene til kvinner i prostitusjon*. Pro Sentret.
- Goffman, Erving (1963): *Stigma. Notes on the management of spoiled identity*. Penguin Books.
- Grøvdal, Yngvil, Saur, Randi og Skaalerud, Are R. (2014): *En velvillig og oppmerksom tilhører. Mennesker som har vært utsatt for vold og deres møte med hjelpeapparatet og politi*. Rapport 2/2014. NKVTS.
- Isdal, Per (2000): *Meningen med volden*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Krisesentersekretariatet (2007): *Hjelperens rolle. Om hjelperens rolle i arbeidet med voldsutsatte kvinner og deres barn*. Krisesentersekretariatet.
- Likestillingsloven (2013): *Lov om likestilling mellom kjønnene*. Lovdata. URL: <https://lovdata.no/lov/2013-06-21-59>. Lesedato: 26.11.2015.
- Meld. St. 15 (2012–2013): *Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner*. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-15-20122013/id716442/?ch=1&q>. Lesedato: 19.10.2015.
- NOU 2008:4: *Fra ord til handling – bekjempelse av voldtekt krever handling*. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2008-4/id497659/?ch=1&q>. Lesedato: 19.10.2015.
- Pape, Hilde og Stefansen, Kari (red.) (2004): *Den skjulte volden? En undersøkelse av Oslobefolkningens utsatthet for trusler, vold og seksuelle overgrep*. Institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA).
- Sandberg, Sveinung og Pedersen, Willy (2006): *Gatekapital*. Universitetsforlaget.
- Straffeloven (2005): *Lov om straff*. Lovdata. URL: <http://lovdata.no/lov/2005-05-20-28>. Lesedato: 26.11.2015.
- Thoresen, Siri og Hjemdal, Ole Kristian (2014): *Vold og voldtekt i Norge. En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv*. NKVTS.
- Tveit, Marianne og Skilbrei May-Len (2008): *Mangfoldig marked. Prostitusjonens omfang, innhold og organisering*. Fafo-rapport 2008:43.
- WHO, a (u.å.): *Definition and typology of violence*. URL: <http://www.who.int/violenceprevention/approach/definition/en>. Lesedato: 17.09.2015.
- WHO, b (u.å.): *Adressing violence against sexworkers*. Tilgjengelig fra: http://www.who.int/hiv/pub/sti/sex_worker_implementation/swit_chpt2.pdf. Lesedato: 21.10.2015.